

The Gleaner

Vol 28 (2011)

In Memoriam of C. G. Patrinelis

Μια κωνσταντινουπολίτικη βιβλιοθήκη στην Αθήνα. Τα βιβλία της Εξαρχίας των Ενωτικών

π. Μάρκος Φώσκολος

doi: [10.12681/er.143](https://doi.org/10.12681/er.143)

To cite this article:

Φώσκολος π. Μ. (2011). Μια κωνσταντινουπολίτικη βιβλιοθήκη στην Αθήνα. Τα βιβλία της Εξαρχίας των Ενωτικών. *The Gleaner*, 28, 376–377. <https://doi.org/10.12681/er.143>

ΜΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Τὰ βιβλία τῆς Ἐξαρχίας τῶν Ἐνωτικῶν

ΕΙΧΕ ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΕΙ ΜΟΛΙΣ ΕΝΑ ΕΤΟΣ ἀπὸ τῆ δημοσίευση τοῦ καταλόγου τῶν παλαιῶν ἑλληνικῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης στὶς φιλόξενες σελίδες τοῦ *Ἐρανιστή*,¹ καὶ ἐνῶ ἀκόμη βρισκόμουν στὴ Ρώμη συνεχίζοντας τὴ συλλογὴ βιβλιογραφικοῦ ὕλικου, μοῦ ἔγινε ἡ πρόταση ἀπὸ τὴν Congregazione per le Chiese Orientali τῆς Ἁγίας Ἐδρας νὰ πραγματοποιήσω ἓνα διερευνητικὸ ταξίδι στὴν Κωνσταντινούπολη στὸ πλαίσιο τῶν βιβλιογραφικῶν μου ἐνδιαφερόντων. Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς ἦταν ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῆς βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς («Παναγία ἡ Ὁδηγήτρια»), ποῦ ἀνῆκε στὴν Ἀποστολικὴ Ἐξαρχία τῶν Ἐνωτικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τόσο λόγῳ τῆς συρρίκνωσης τοῦ ποιμνίου τῆς Ἐξαρχίας, στὴν ὁποία προΐστατο πλέον ὁ ἀπλὸς ἱερέας π. Θωμᾶς Βαρσάμης, ὅσο καὶ ὡς ἐνδειξὴ καλῆς θελήσεως πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἡ Ἁγία Ἐδρα εἶχε ἀποφασίσει τὴν de facto κατάργηση τῆς Ἐξαρχίας τῶν Ἐλληνορρῦθμων. Ἦδη ὁ ἔξαρχος, δομινικανὸς ἱερομόναχος π. Δομίνικος Καλογεράς, εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ βρισκόταν στὴ Ρώμη, ὅπου, μερικὸς μῆνες ἀργότερα, ἐξελέγη καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος Σμύρνης. Ἡ ἔδρα τῆς Ἐξαρχίας βρισκόταν στὴ συνοικία τῆς Πόλης Hamalbası, στὸ ἐντυπωσιακὸ κτιριακὸ συγκρότημα τῆς ὁποίας συστεγάζονταν ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ Σχολὴ «Παναγία ἡ Ὁδηγήτρια» καὶ τὰ ἐνδικοιτήματα τῶν κληρικῶν.

Ἡ de facto κατάργηση τῆς Ἐξαρχίας ὀδήγησε καὶ στὴν ἀπαλλοτρίωση τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος ὑπὲρ τῆς ἐπισκοπῆς τῶν καθολικῶν Χαλδαίων, οἱ ὁποῖοι σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τότε, ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ 1973, θὰ τὸ ἔπαιρναν στὴν κατοχὴ τους. Ἀποτελοῦσε, λοιπόν, ἐπείγουσα διαδικασία, τὴ συγκεκριμένη ἐκείνη στιγμὴ, ἡ μεταφορὰ τοῦ ἀρχείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἐξαρχίας καὶ τῆς Σχολῆς σὲ ἄλλους χώρους, πρὸς διάσωσή τους. Τὸ μὲν ἀρχεῖο ἔπρεπε νὰ μεταφερθεῖ στὴν Ἀθήνα, στὴν ἔδρα τῆς Καθολικῆς Ἑλληνικῆς Ἐξαρχίας στὴν ὁδὸ Ἀχαρνῶν 246, ἐνῶ γιὰ τὴ βιβλιοθήκη ἡ Ἁγία Ἐδρα (ὁ καρδινάλιος Maximilianus de Fürstenberg, πρόεδρος τότε τῆς Congregazione Orientale, σὲ συνεργασία μὲ τὸν π. Olivier Raquez, διευθυντὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου

1. «Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Μὲ συμπληρώσεις στὶς βιβλιογραφίες τῶν É. Legrand καὶ Δ. Γκίνη – Β. Μέζα», *Ὁ Ἐρανιστής* 9 (1971), 1-62.

νασίου) ἔκρινε χρήσιμη τὴ μεταφορὰ τῆς καὶ τὴν ἐνσωμάτωσή τῆς στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ.

Ἡ ἀποστολὴ μου προσδιορίστηκε ἐπακριβῶς στὸν διαχωρισμὸ τῶν βιβλίων σ' ἐκεῖνα πού, κατὰ τὴν κρίση μου, θὰ ἔπρεπε νὰ μεταφερθοῦν στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ καὶ σ' ἐκεῖνα πού θὰ παρέμεναν ἐπιτόπου γιὰ νὰ διαμοιραστοῦν μεταξὺ τῶν καθολικῶν ἰδρυμάτων τῆς Πόλης. Ἀνέλαβα τὴν ἐργασία, τὴν ὁποία διεκπεραίωσα μέσα σὲ ἓνα μῆνα, παραδίδοντας στὴν Ἀποστολικὴ Νουντσιατούρα 43 ἢ 45 κιβώτια μὲ βιβλία, καὶ ἐπέστρεψα στὴ Ρώμη.

Ἡ ἄφιξη τῶν βιβλίων στὴ Ρώμη ὄχι ἀπλῶς χρόνιζε, ἀλλὰ ἡ πολυετής καθυστέρηση μὲ εἶχε πείσει πὼς τὰ βιβλία παρέμειναν τελικὰ στὴν Πόλη καὶ κατέληξαν σὲ κάποιον ἄλλο ἴδρυμα. Ἡ ὀριστικὴ ἀποχώρησή μου ἀπὸ τὴ Ρώμη δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ πληροφορηθῶ γιὰ τὴν περαιτέρω τύχη τῶν σημαντικῶν καὶ σπανίων ἐκείνων ἐκδόσεων, γιὰ τίς ὁποῖες τὸ μόνο βέβαιο ἦταν ὅτι δὲν εἶχαν φτάσει στὸν προγραμματισμένο ἀρχικὸ προορισμὸ τους. Μὲ κάποια ἄλλη ἀνεξάρτητη ἀποστολὴ τὸ ἀρχεῖο τῆς Ἐξαρχίας εἶχε μεταφερθεῖ στὴν Ἔδρα τῆς Ἐξαρχίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅταν ἐξελέγη ὡς νέος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐξαρχίας τῶν Ἑλληνορρῦθμων στὴν Ἑλλάδα ὁ καθηγητὴς Δημήτριος Σαλάχας, ἐπίσκοπος Κερκυραίας (2008), ἀπευθύνθηκε σὲ μένα γιὰ τὴν τακτοποίηση τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀρχείου τῆς Ἐξαρχίας τῶν Ἀθηνῶν. Ποία ἡ ἐκπληξή μου ὅταν μεταξὺ τῶν ἀτακτοποιήτων βιβλίων διέκρινα τὸν κύριο ὄγκο τῶν βιβλίων πού εἶχα συσκευάσει στὴν Κωνσταντινούπολη πρὶν ἀπὸ 35 χρόνια καὶ πού μοῦ προσφερόταν ἡ εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθῶ καὶ πάλι μαζί τους!

Ἡ συγκεκριμένη συλλογὴ βιβλίων, στὴν ὁποία θὰ προστεθοῦν λίγα ἀκόμη πού προέρχονται ἀπὸ τίς προσωπικὲς βιβλιοθηκὲς ἐκδημησάντων πατέρων, εἶναι ἐνδιαφέρουσα γιὰ τίς πολυτίμες καὶ σπάνιες ἐκδόσεις πού περιέχει καὶ οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν κυρίως τὴν τοπικὴ ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν νησιῶν, τὴ θεολογία, τὴ λειτουργικὴ καὶ τὸ κανονικὸ δίκαιο τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρα πολυτίμες εἶναι οἱ ἐλληνολατινικὲς ἐκδόσεις ἔργων ἐλλήνων καὶ λατίνων κλασικῶν συγγραφέων, καθὼς καὶ ἐλλήνων καὶ λατίνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (16ος καὶ 17ος αἰ.), συλλογὴ καθολικῶν ἐκδόσεων ἀπὸ τὴν Πόλη, τὴ Σμύρνη καὶ τὴ Σύρο, καθὼς καὶ συλλογὲς περιοδικῶν, ὄχι πλήρεις, δυστυχῶς, παρεκτός τῆς ἐφημερίδας *Ἀνατολή* (Σύρος) καὶ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἐκδότη τῆς Νικολάου Χαλαβατζῆ.

Ἀνάμεσα στὰ ἐντυπα βιβλία πού ἔφθασαν στὴν Ἑλλάδα βρίσκονται καὶ μερικὰ χειρόγραφα βυζαντινῆς μουσικῆς τοῦ 19ου αἰώνα, καθὼς καὶ τὸ χειρόγραφο τῆς *Βακτηρίας Ἀρχιερέων*, ἡ ἀνέυρεση τοῦ ὁποίου ἔδωσε καὶ τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ σχετικοῦ παρασχολήματος πού δημοσιεύεται στὸν ἴδιο τόμο.